

**Σπουδές και επιστημονική δράση,
του Σωτηρίου Δεσπότη
Αν. Καθηγητή**

στον Τομέα

Βιβλικών Σπουδών και Πολιτιστικού Βίου της Μεσογείου

**του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας
της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών
με γνωστικό αντικείμενο**

Ερμηνεία Καινής Διαθήκης

Σ.Σ. ΔΕΣΠΟΤΗΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

A. Βιογραφικά στοιχεία

Γεννήθηκα στην Αθήνα το 1968. Τελείωσα το Γυμνάσιο της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής και το Εκκλησιαστικό Λύκειο Αθηνών. Εισήλθα δεύτερος στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών το έτος 1986, από όπου έλαβα το πτυχίο τον Ιούλιο του 1990 με βαθμό *Λίαν Καλώς* (8,1). Παράλληλα σπούδασα Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική στο Ωδείο Σκαλκώτα, από όπου έλαβα το αντίστοιχο Δίπλωμα τον Ιούλιο του 1989 με βαθμό άριστα, διατελώντας μέλος και σολίστ της Ελληνικής Βυζαντινής Χορωδίας υπό την διεύθυνση του κ. Λ. Αγγελοπούλου. Είμαι έγγαμος πατέρας τεσσάρων παιδιών.

Το ακαδημαϊκό έτος 1990-1991 φοίτησα στο Τμήμα Μεταπτυχιακών Σπουδών τού Τομέα Βιβλικών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας τού Πανεπιστημίου Αθηνών. Τον Ιούνιο του 1991 συμμετείχα στο 12^ο ετήσιο θεολογικό Σεμινάριο του ορθοδόξου Κέντρου του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο CHAMBESY, GENEVE. Ακολούθως το Σεπτέμβριο του 1991 συνέχισα τις μεταπτυχιακές μου σπουδές στη Γερμανία. Φοίτησα στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Gutenberg του Mainz, παρακολουθώντας Παραδόσεις και Σεμινάρια σχετικά με την Ερμηνεία και τη Θεολογία της Καινής Διαθήκης.

Το Μάρτιο του 1996 διορίστηκα από το Μητροπολίτη Γερμανίας κ. Αυγουστίνο **Καθηγητής του μαθήματος των Ορθοδόξων Θρησκευτικών** στα Γερμανικά Σχολεία του Κρατιδίου της Έσσης. Τον Απρίλιο του 1997 κατέθεσα στο τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας τής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών την μεταπτυχιακή μου Εργασία με θέμα «*Η Έννοια του όρου 'Αρνίον' στην Αποκάλυψη του Ιωάννη (Ιστορική και Ερμηνευτική Προσέγγισις)*» και έλαβα το Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών με Ειδίκευση Βιβλικών Σπουδών με βαθμό *Αριστα*. Δύο χρόνια αργότερα, τον Ιούνιο του 1999 υπέβαλα τη διδακτορική μου διατριβή στο ίδιο τμήμα με θέμα «*Η Επουράνιος Λατρεία στα Αποκ. 4-5*» και αναγορεύτηκα Διδάκτωρ Θεολογίας.

Τον Ιανουάριο του 1999 διορίστηκα από το Μητροπολίτη Γερμανίας κ. Αυγουστίνο Εκπρόσωπος της Ιεράς Μητροπόλεως (Σύμβουλος Εκπαιδεύσεως) σε ό,τι αφορά το μάθημα των Ορθοδόξων Θρησκευτικών στο Υπουργείο Πολιτισμού του Κρατιδίου της Έσσης, με την εξουσιοδότηση να συντάξω τα αναλυτικά Προγράμματα της διδασκαλίας τού ίδιου μαθήματος στις δύο βαθμίδες του γερμανικού Γυμνασίου, ενώ έγινα παράλληλα μέλος τού Μητροπολιτικού Συμβουλίου Παιδείας. Τα Αναλυτικά Προγράμματα του μαθήματος αυτού για τη δεύτερη βαθμίδα τού Γυμνασίου (Sekundarstufe II), εγκρίθηκαν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο τον Ιανουάριο του 2000. Παράλληλα συνέταξα σχολικά εγχειρίδια στην Γερμανική Γλώσσα («*Biblische Geschichten, erzählt nach der Interpretation der Kirchenväter*», «*Orthodoxie als Lebensweg*»), τα οποία διδάσκονται στις πρώτες και μεσαίες βαθμίδες της γερμανικής σχολικής εκπαίδευσης και χρησιμοποιούνται στην Κατήχηση γερμανών Νέων στην Ορθοδοξία.

Παράλληλα όλα αυτά τα χρόνια της παραμονής μου στην Γερμανία οργάνωσα και διηύθυνα τη Χορωδία και Ορχήστρα Ελληνικής Μουσικής της Ενορίας Αγ. Γεωργίου Wiesbaden, δίνοντας συναυλίες στο κρατίδιο της Έσσης. Διετέλεσα, επίσης, μέλος του Συμβουλίου των Εκκλησιών (ACK) της ίδιας Πόλης, δίνοντας διαλέξεις σχετικά με την Ορθοδοξία στην περιοχή του κρατιδίου τής Έσσης. Το έτος 2000 επιμελήθηκα τις ιστοσελίδες της ίδιας Ενορίας στο Διαδίκτυο,

παρουσιάζοντας στη γερμανική γλώσσα την ορθόδοξη μαρτυρία και ζωή της τοπικής Εκκλησίας (www.people.freenet.de/heiligergeorgios_wiesbaden). Η προσπάθεια αυτή εκτιμήθηκε από την αντίστοιχη ιστοσελίδα της Συνόδου των Ορθοδόξων Εκκλησιών της Γερμανίας ως η συνοπτικότερη και περιεκτικότερη μαρτυρία της Ορθοδοξίας στο γερμανόφωνο χώρο.

Το Μάιο 2001 εξελέγη **Λέκτορας του Τμήματος της Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών** με γνωστικό αντικείμενο «Ερμηνεία της Καινής Διαθήκης». Από τότε διδάσκω το υποχρεωτικό μάθημα της «Εισαγωγής και Ερμηνείας της Κ.Δ.» και από το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004 το υποχρεωτικό μάθημα της «Ερμηνείας και Θεολογίας της Κ.Δ.» και αυτό της «Ερμηνείας και Ερμηνευτικής». Διδάσκω, επίσης, τα επιλεγόμενα μαθήματα «Ερμηνεία Ευαγγελικών και Αποστολικών Περικοπών» και «Αποκάλυψη του Ιωάννη», ενώ στο μεταπτυχιακό κύκλο Σπουδών δίδαξα το μάθημα «Χριστολογία της Κ.Δ.».

Στις 4 Φεβρουαρίου 2003 διορίστηκα από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο Αναπληρωματικό **Μέλος της Ειδικής Επιτροπής Λειτουργικής Αναγεννήσεως**, από την οποία και ορίστηκα υπεύθυνος της κριτικής έκδοσης του Εκκλησιαστικού Κειμένου της Κ.Δ. Κατόπιν πρόσκλησης του Γραφείου Νεότητας της Ι. Αρχιεπισκοπής Αθηνών χρημάτισα εισηγητής σε Σεμινάρια Επιμόρφωσης των Κατηχητών της Αρχιεπισκοπής Αθηνών (Ηλιούπολη: 16-17 Νοεμβρίου 2002 – Βουλιαγμένη: Μάιος 2003) με θέματα παρεμφερή με το γνωστικό μου αντικείμενο («Ο Ιησούς Χριστός ως Πρότυπο Κατηχητή και Διδασκάλου», «Θεός αν είσαι γιατί δε μας λυπάσαι: Πόλεμος και Ειρήνη κατά την Αγία Γραφή»). Στο Α' έτος του Φροντιστηρίου Κατηχητών Αποστολικής Διακονίας εισηγούμαι τα έξι τελευταία χρόνια θέματα, τα οποία αφορούν στην Κ.Δ. Στις 24 Μαρτίου 2004 ορίστηκα Εκπρόσωπος της Ι. Μητροπόλεως Γλυφάδας σε θεολογικά συνέδρια και στους θεολογικούς διαλόγους.

Παράλληλα είχα την εξής ερευνητική δραστηριότητα: Συμμετοχή στο διεθνές Συμπόσιο που πραγματοποιήθηκε 11-14 Νοεμβρίου 2001 στο Διορθόδοξο Κέντρο της Εκκλησίας της Ελλάδος υπό τον τίτλο «The Septuagint in Biblical Studies and the Church». Συμμετοχή στην ΙΑ' Σύναξη Ορθοδόξων Βιβλικών Θεολόγων, *Η Πνευματική Παρακαταθήκη του Απ. Παύλου, Οι Ποιμαντικές Επιστολές* Λευκάδα 25-28 Σεπτεμβρίου 2003 και Εισήγηση με θέμα: «Η Χριστολογία των Ποιμαντικών Επιστολών». Συμμετοχή στο Ε' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων «*Ιερουργείν το Ευαγγέλιον*», *Η Αγία Γραφή στην Ορθόδοξη Λατρεία*, 2-5 Νοεμβρίου 2003 Ιερόν Προσκύνημα Αγίου Ιωάννου του Ρώσου (Ν. Προκόπιον Ευβοίας) και Εισήγηση με θέμα: «Οι Μεταφράσεις της Αγίας Γραφής και η χρήση τους στη Λατρεία».

Επιμελήθηκα, επίσης, την έκδοση του βιβλίου του κυρού καθηγ. Ι. Παναγοπούλου, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Τόμος Β' (4^{ος} -5^{ος} αι.), Αθήνα: Αθως 2004 και συμμετείχα στη συγγραφή *Κυριακοδρομίου*, το οποίο επιμελήθηκε ο κυρός καθ. Σ. Αγουρίδης και πρόκειται σύντομα να εκδοθεί.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ (2005-Σήμερα)

Τον Ιούνιο 2005 εκλέχτηκα ομοφώνως **Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών** και ορίστηκα υπεύθυνος από το Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας για το ευρωπαϊκό πρόγραμμα **ΕΡΑΣΜΟΣ**. Στο πλαίσιο αυτού του Προγράμματος ανανεώθηκε η συνεργασία με τα πανεπιστήμια Βόννης και Μονάχου. Επιπλέον τον Μάρτιο 2007 συνάφθηκε πενταετής συμφωνία του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας με το κορυφαίο στον χώρο της Κ.Δ. **Πανεπιστήμιο της Τυβίγγης**. Ήδη αρκετοί προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές του Τμήματός μας έχουν αξιοποιήσει τη δυνατότητα να σπουδάσουν στα προαναφερθέντα Πανεπιστήμια. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Προγράμματος προωθήθηκε και η ανταλλαγή

διδασκαλικού προσωπικού. Έτσι το Μάιο του 2008 φιλοξενήθηκε στην Ελλάδα ο επιμελητής των δέκα πρώτων τόμων του έγκριτου θεολογικού Λεξικού *Theologische Realenzyklopädie* (TRE) και εκδότης του περιοδικού *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche* (ZNW) M. Wolter, ο οποίος έκανε και Εισήγηση με θέμα «Η Αμαρτία στην Κ.Δ.». Το τρέχον εξάμηνο αναμένεται ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Τυβίγγης κ. Lichtenberger και Ομάδα Είκοσι Μεταπτυχιακών Φοιτητών υπό την εποπτεία του Καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βασιλείας της Ελβετίας κ. Matthias Konradt, οι οποίοι στο πλαίσιο του Έτους προς τιμήν του Αποστόλου Παύλου θα ξεναγηθούν στην Αθήνα και θα συμμετάσχουν από κοινού σε μεταπτυχιακό Σεμινάριο με τους φοιτητές του Τμήματός μας.

Αντιστοίχως προσκεκλημένος του M. Wolter έδωσα τον Απρίλιο του 2006 δύο διαλέξεις στο **Πανεπιστήμιο της Βόννης της Γερμανίας** με θέματα Ορθοδόξου Ερμηνευτικής. Τον Ιούνιο 2008 προσκεκλημένος του Πανεπιστημίου του Μονάχου διοργάνωσα Σεμινάριο (Blockseminar) με θέμα *Οι Σκηές της Λατρείας στην Αποκάλυψη του Ιωάννη*, ενώ δόθηκε και μία διάλεξη με θέμα *Το Ταξίδι του Παύλου στη Μελίτη*.

Το Μάιο 2004 εκλέχτηκα από την Κοσμητεία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ) μέλος Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΣΕΠ), και επιπλέον ορίστηκα **Συντονιστής της Θεματικής Ενότητας «Η Ορθοδοξία στον 20^ο Αιώνα» (ΟΡΘ 51)** του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», θέση την οποία διατηρώ μέχρι σήμερα. Το επόμενο έτος ορίστηκα επιπλέον **Συντονιστής της Ενότητας «Ορθοδοξία και Πολιτισμός» (ΟΡΘ 61)**. Παράλληλα ορίστηκα μέλος της τριμελούς Επιτροπής Αξιολόγησης υποψηφίων μελών ΣΕΠ, επιβλέπων Καθηγητής σε αρκετές μεταπτυχιακές εργασίες και κριτικός αναγνώστης - επιμελητής της έκδοσης του καινούργιου διδακτικού Εγχειριδίου του ΕΑΠ *Η Ορθοδοξία στον 21^ο αι. με τίτλο: Προοπτικές Συνάντησης Ανατολής και Δύσης*. Το εγχειρίδιο αυτό θα κυκλοφορηθεί το τρέχον ακαδημαϊκό έτος.

Από το 2005 είμαι συνεκδότης του επιστημονικού περιοδικού *ΔΕΛΤΙΟ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ* (*Bulletin of Biblical Studies*). Ειδικότερα επιμελήθηκα τον τόμο 25 (Ιανουάριος-Ιούνιος 2007), ο οποίος ήταν αφιερωμένος στο θέμα: «Ιησούς Χριστός και Σύγχρονοι Ερμηνευτικές Μέθοδοι». Ταυτόχρονα χρημάτισα συνδιοργανωτής του **Πρώτου Παγκόσμιου Βιβλικού Συνεδρίου** στην Ελλάδα, το οποίο πραγματοποιήθηκε επιτυχώς 21-24 Σεπτεμβρίου 2007 στην Κόρινθο με θέμα «**Απ. Παύλος και Κόρινθος**». Αυτό το διάστημα επιμελούμαι την έκδοση των Πρακτικών και ειδικότερα τις Εισηγήσεις των Ελλήνων Βιβλικών και Πατρολόγων. Συνεπιμελήθηκα επίσης την έκδοση Συλλογικού Τόμου-Τιμητικού Αφιερώματος στον καθηγ. Γ. Γαλίτη με τίτλο: *Διακονία, Λειτουργία, Χάρισμα Τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγ. Γ. Γαλίτη*, Λεβαδειά: Εν Πλώ 2006.

Μετάφρασα στα Ελληνικά από τη Γερμανική το βιβλίο του Ποντίφηκα Βενέδικτου ΙΣΤ', *Ιησούς από Ναζαρέτ Α' Μέρος, Από τη Βάπτισμα στον Ιορδάνη έως τη Μεταμόρφωση*, Αθήνα: Ψυχογιός 2007, σσ. 350. Το συγκεκριμένο έργο συζητήθηκε ευρέως τόσο στον ευρωπαϊκό όσο και στον ελλαδικό χώρο. Αντιστοίχως δύο βιβλία μου (Υπόμνημα στην Αποκάλυψη, Κώδικας των Ευαγγελίων) μεταφράζονται στα ρωσικά.

Παράλληλα πραγματοποίησα εκπαιδευτική εκδρομή με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές στην **Πάτμο** τον Ιούνιο 2006, όπου και φιλοξενηθήκαμε από τη Μονή του αγ. Ιωάννου του Θεολόγου. Τον Ιανουάριο του 2008 η συγκεκριμένη Μονή με όρισε Επιστημονικό Συνεργάτη της και κατόπιν προσκλήσεως της το διάστημα 19.05-22.05.2008 μετέβη στην Πάτμο προκειμένου να κάνω διαλέξεις στο Κέντρο Ορθοδόξου Πολιτισμού της Νήσου σχετικά με την Ιστορία και τη Μέθοδο Ερμηνείας του Βιβλίου της Αποκαλύψεως. Αυτό το διάστημα εργάζομαι στο πλαίσιο της αναδιοργάνωσης και ενημέρωσης της πλουσιώτατης Βιβλιοθήκης της Μονής.

Επιπλέον συμμετείχα ως διορθωτής στις εξετάσεις του **ΑΣΕΠ** για το διορισμό των θεολόγων στη Μέση Εκπαίδευση το Φεβρουάριο 2003, το Μάιο 2005 και το Μάρτιο 2007. Τον Ιούλιο του 2008 κατόπιν Εισηγήσεως των Καθηγητών Χρυσ. Καραγκούνη και Μ. Wolter και Κρίσεως του επιστημονικού μου έργου εκλέχτηκα μέλος της παγκόσμιας Ένωσης Καινοδιαθηκολόγων, της γνωστής ως **SNTS** (Studiorum Novi Testamenti Societas).

Το βιογραφικό καθώς επίσης και η εργογραφία μου στην ελληνική, αγγλική και γερμανική καταχωρούνται επίσης στο www.soctheol.uoa.gr/despotis. Παρεμβάσεις μου σχετικά με σύγχρονα θέματα μπορεί να αναζητήσει κανείς στην ιστοσελίδα www.parembasis.gr/0000/_syggr_frames_00.htm. Οι Σημειώσεις των Παραδόσεων μου στα διδασκόμενα από εμένα μαθήματα καταχωρήθηκαν στην ηλεκτρονική Τάξη της ιστοσελίδος του Πανεπιστημίου Αθηνών: eclass.uoa.gr.

Β. ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ (2001-2004)

ΒΙΒΛΙΑ

1. Η Επουράνιος Λατρεία στα κεφ. 4-5 της Αποκαλύψεως του Ιωάννη, Διδ. Διατριβή, Wiesbaden 2000 (σσ.262).
2. Η Μεταμόρφωση στο κατά Μάρκον Ευαγγέλιο και τις Επιστολές του Παύλου, Wiesbaden 2000 (σσ.165).
3. Rahmenpläne für das Fach Griechisch-Orthodoxe Religionslehre (Klassen 5-13) Hessisches Kultusministerium 2001 (σσ.30).
4. *Ο Ιησούς ως Χριστός και η Πολιτική Εξουσία στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές*, Αθήνα: Αθως 2006, σσ. 450.

ΑΡΘΡΑ

7. «Το Σύμβολο του Πυρός στο Λκ. 12, 49-50 και σε ολόκληρη την Ενότητα του «Οδοιπορικού του Ιησού» προς το Πάθος», *ΕΕΘΣΠΑ* 36 (2001) 853-868.
8. «Η Αρχέγονη Χριστολογία» *ΕΕΘΣΠΘ* 12 (2002) 79-91. Τιμητικό Αφιέρωμα στον Ομότιμο Καθηγητή Νικ. Ματσούκα.
9. «Ο Βιασμός της Βασιλείας στο Μτ. 11, 12-13». *ΕΕΘΣΠΑ* 37 (2002) 657-671. Τιμητικό Αφιέρωμα στον Αρχιεπίσκοπον Τιράνων και πάσης Αλβανίας κ. Αναστάσιον.
10. «Ο Ιησούς και το 'ισχυρό' νόμισμα», *Τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγ. Σάββα Αγουρίδη ΔΒΜ* 21-22 (2002-2003) 83-116.
11. «Η Πορεία προς Εμμαούς», *Ειρμός (Ετήσια Επιστημονική Επετηρίδα Αποστολικής Διακονίας)* 1 (2004) 513-535.
12. «Οι Μεταφράσεις της Αγίας Γραφής και η χρήση τους στη Λατρεία» Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων «*Ιεουργείν το Ευαγγέλιον*», *Η Αγία Γραφή στην Ορθόδοξη Λατρεία*, 2-5 Νοεμβρίου 2003 Ιερών Προσκύνημα Αγίου Ιωάννου του Ρώσου (Ν. Προκόπιον Ευβοίας), Αθήνα: Εκδόσεις Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 2004, 135-157.
13. «Το Μυστήριο του Σταυρού προ Χριστού», *ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ* 17 (2005) 124-132.
14. «Τα Ευαγγέλια ως Λειτουργικά Ακροάματα», Τιμητικό Αφιέρωμα στον Ομότιμο Καθηγητή Ι. Φουντούλη (υπό έκδοση), Θεσσαλονίκη 2005.
15. «Η Θέση της Ενότητας Μκ.8,22-10,52 στη δομή του κατά Μάρκον Ευαγγελίου και το 'Παιδίον' ως μοτίβο και πρότυπο σε Αυτήν», *Αγία Γραφή και Σύγχρονος Άνθρωπος*, Τιμητικός τόμος στον Καθηγητή Ι. Καραβιδόπουλο, Θεσσαλονίκη: Πουρναρά 2005, 115-136.
16. «Η Χριστολογία των Ποιμαντικών Επιστολών» *Εισηγήσεις ΙΑ' Συνάξεως Ορθοδόξων Βιβλικών Θεολόγων, Η Πνευματική Παρακαταθήκη του Απ. Παύλου. Οι Ποιμαντικές Επιστολές*, Λευκάδα 25-28 Σεπτεμβρίου 2003, Θεσσαλονίκη 2004, 131-150.
17. Το ταξίδι του Παύλου στη Ρώμη και το Ναυάγιο στη Μελίτη. *Διακονία, Λειτουργία, Χάρισμα (Γ. Γαλάνης... Σ.Δεσπότης)*. Τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγ. Γ. Γαλίτη, Λεβαδεία: Εν Πλώ 2006 189-201.
18. «Η Εικόνα του Ιησού στον Κινηματογράφο», *Δελτίο Βιβλικών Μελετών* 33 (2006) 185-207.
19. Ο Καινός Αιώνας του Ιησού Χριστού και η Νέα Τάξη Πραγμάτων. Η Καινότητα της εποχής του Ιησού στην αρχή της τρίτης χιλιετίας *Orthodoxe Gegenwart* 10 15-20.
20. Το μάθημα των Ορθοδόξων Θρησκευτικών στο κέντρο της Ευρώπης, *ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ*, 60 (2001), 3-4.
21. Το Μάθημα των Ορθοδόξων Θρησκευτικών στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, *ΚΟΙΝΩΝΙΑ* 15 (2000), 15-30

ΒΙΒΛΙΑ

1. Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Ερμηνευτική Προσέγγιση στο Βιβλίο της Προφητείας. Τόμ. Α', Αθήνα: Άθως 2005 σσ. 243.
2. Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Το Βιβλίο της Προφητείας. Λειτουργική και Συγχρονική Ερμηνευτική Προσέγγιση, Τόμ. Β', Αθήνα: Άθως 2007 σσ. 374.
3. Ο Κώδικας των Ευαγγελίων. Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους, Αθήνα: Άθως 2007 σσ. 489.
4. Ο απ. Παύλος στην Αθήνα. Συγχρονική Ερμηνεία του Πρ. 17, Αθήνα: Άθως 2009.
5. Ανθρώπινο Πρόσωπο και Ήθος στην Καινή Διαθήκη. Η Κ.Δ. στον 21^ο αι. Τόμ. Β', Βιβλικές Μελέτες στη Βιβλική Ηθική, Αθήνα: Άθως 2008.

ΑΡΘΡΑ

6. Ελληνική Φιλοσοφική Ηθική και Ηθική του Πρωτοχριστιανισμού, Διαχρονικές Συνιστώσες της Θεολογίας στην Ορθοδοξία. [ΟΡΘ 60] Τόμος Γ' ΠΑΤΡΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ 2009 155-275.
7. Ακ. 16, 16-18: Νόμος και Ευαγγέλιο. ΕΕΘΣΠΑ ΜΒ (2007) 425-435.
8. 144.000 «Ευνούχοι» - Παρθένοι: Βία και Γάμος στο Ματθαίο και στην Αποκάλυψη του Ιωάννη. Αγία Γραφή και Ελληνικός Κόσμος, Π. Βασιλειάδης κ.ά. (επιμ.), Τιμητικός Τόμος για τον Καθ. Ιωάννη Γαλάνη 2008 (υπό έκδοση).
9. Η Κλήση των Μαθητών και η Συνάντηση των Ελλήνων στο Κατά Ιωάννη. Τιμητικός Τόμος για τον Μακαριότ. Αρχιεπ. Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομο (επιμ.: Σ. Φωτίου) (υπό έκδοση).
10. Ιω. 8, 25: ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΟΤΙ ΚΑΙ ΛΑΛΩ ΥΜΙΝ;
11. Χριστιανισμός και Πολιτική εξουσία: Η Ερμηνεία του Ρωμ. 13, 1-7 από τον ιερό Χρυσόστομο. Χρυσόστομικό Συμπόσιο. Η Προσωπικότητα και η Θεολογία Αγίου Ιωάννου του Χρυσόστομου, Αθήνα: Αποστολική Διακονία 2007, 427-451.
12. Παύλος και Αθλητισμός στο Α' Κορ. 9, 24-27 και Φιλ. 3, 12-15, Αλεξανδρινός Αμητός. Αφιέρωμα στη Μνήμη του Ι. Χατζηφώτη, Μ.Γ. Βαρβούνης – Π. Τζουμέρκας (επιμ.), Αλεξάνδρεια: Έκδοση Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας 2008, 131-144.
13. Β' Κορ. 3, 18: Το ήμεϊς ως κλειδα κατανόησης του «κατοπτριζόμενοι» και «μεταμορφούμεθα», Πρακτικά Α' Παγκόσμιου Συνεδρίου «Απ. Παύλος και Κόρινθος», (επιμ. Σ. Δεσπότης...) Κόρινθος 2008 (υπό έκδοση).
14. Ο Λουκάς ως Ιστορικός και Ευαγγελιστής. Σύναξη 107 (2008) 4-16

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΣΕ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

15. Das Evangelium als Hörgeschehen, *Orthodoxes Forum* 20 (2006) 181-193.
16. The Way to Emmaus (Lk. 24, 13-32) *Orthodoxes Forum* 22 (2008) 169-180.
17. Panagopoulos, *Johannis: Artikel Orthodoxe Kirchen / Theologie*, in: Neues Handbuch Theologischer Grundbegriffe. Neuausgabe 2005, hg.v. Peter Eicher. 4 Bände, München 2005. Κατά την καινούργια έκδοση του Λεξικού επιμελήθηκα την ενημέρωση της Βιβλιογραφίας σχετικά με την Ορθοδοξία.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

17. Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄, *Ιησούς από Ναζαρέτ Α΄ Μέρος Από τη Βάπτιση στον Ιορδάνη έως τη Μεταμόρφωση*, Αθήνα: Ψυχογιός 2007, σσ. 350.
18. Michael Wolter, *Η Αμαρτία σύμφωνα με την Κ.Δ. (Sünde nach dem Neuen Testament)*, Στο επόμενο ΔΒΜ.
19. Γιοακίμ Γνίλκα, *Η Βίβλος και τὸ Κοράνι* [=Joachim Gnilka, *Bibel und Koran : was sie verbindet, was sie trennt*, Freiburg im Breisgau [u.a.] : Herder, 2007⁶], Αθήνα: Ψυχογιός 2009.
20. Γιοακίμ Γνίλκα, *Οι „Ναζαρηνοί“ και τὸ Κοράνι* [= Joachim Gnilka, *Die Nazarener und der Koran: eine Spurensuche*, Freiburg im Breisgau; Basel; Wien: Herder, 2007], Αθήνα: Ψυχογιός 2009.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΕΣ ΤΟΜΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ

1. *Διακονία, Λειτουργία, Χάρισμα Τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγ. Γ. Γαλίτη*, Λεβαδεία: Εν Πλώ 2006.
2. ΔΕΛΤΙΟ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ 35 (2007). Αφιέρωμα: *Ιησούς Χριστός και Σύγχρονες Ερμηνευτικές Μέθοδοι*.
3. Απ. Πάυλος και Κόρινθος. 1950 Έτη από την Αφιξή του. Πρακτικά Α΄ Παγκόσμιου Συνέδριου, Κόρινθος 2008.
4. *Η Ορθοδοξία στον 21^ο αι.: Προοπτικές Συνάντησης Ανατολής και Δύσης*. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, Πάτρα 2008.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

1. Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄, *Ιησούς από Ναζαρέτ Α΄ Μέρος Από τη Βάπτιση στον Ιορδάνη έως τη Μεταμόρφωση* Αθήνα: Ψυχογιός 2007, σσ. 350. ΔΒΜ 34 (2006) 278-282.
2. Yizhar Hirschfeld, *Qumran. Die ganze Wahrheit. Die Funde der Archäologie- neu bewertet*, Gütersloh: Gütersloher Verlaghaus 2006. σσ. 384. ΔΒΜ 35 (2007) 132-138.
3. Κ. Νικολακοπούλου, *Ερμηνευτικά Μελετήματα από Ρητορικής και Υμνολογικής Επόψεως*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρά 2005. Σύναξη 106 (2008) 101-103.
4. Despoina M. Kalogeraki, *The Concept of Sinlessness and Sinfulness in the first Letter of John: With reference to the paradox encountered in 1:6-10/3:6-10*, Thessaloniki: ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΛΠΙΣ 2007. Σύναξη 108 (2009) 103-106.
5. Joachim Gnilka, *Die Nazarener und der Koran. Eine Spurensuche*, Freiburg-Basel-Wien: Herder 2007. - *Bibel und Koran. Was sie verbindet, was sie trennt*, Freiburg-Basel-Wien: Herder 2007. ΔΒΜ 36 (2008) Υπό Έκδοση.
6. Wolfgang Klausnitzer, *Jesus und Muhammad. Ihr Leben. Ihre Botschaft. Eine Gegenüberstellung*, Freiburg-Basel-Wien: Herder 2007. ΔΒΜ 37 (2008) Υπό Έκδοση.
7. Ulrich Berges, *Das Buch Jesaja. Komposition und Endgestalt*, (HBS 16) Freiburg-Basel-Wien: Herder 1998. ΔΒΜ 37 (2008) Υπό Έκδοση.
8. Π.Κ. Βλαχάκος, *Το Συντακτικό της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη: Σταμούλη 2007. ΔΒΜ 37 (2008) Υπό Έκδοση.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ¹

1. Ο απ. Παύλος στην Αθήνα. Συγχρονική Ερμηνεία του Πρ. 17, Αθήνα: Αθως 2009.

Πρόκειται για μια επιστημονική μονογραφία η οποία ερευνά την παρουσία και το κήρυγμα του Αποστόλου των Εθνών στο κλεινόν άστυ το 50 μ.Χ. εφαρμόζοντας τη συγχρονική μέθοδο εξετάζει δηλ. την περικοπή Πρ. 17, 15- 18, 1 στη συνάφεια ολόκληρου του βιβλίου των Πρ. αλλά και του δίτομου έργου του Λουκά. Προηγείται η Ιστορία της Έρευνας από την οποία διαπιστώνεται ότι στη διεθνή βιβλιογραφία, ενώ στις αρχές του 20^{ου} αι. η κυρίαρχη τάση (που υπαγορευόταν κατεξοχήν από τη θρησκευοϊστορική σχολή) ήταν να εκλαμβάνεται η αρεοπαγίτικη Ομιλία ως το πρώτο ίσως εγχείρημα ελληνοποίησης του Χριστιανισμού, στα τέλη του ίδιου αι. και στις απαρχές του επομένου (στο πλαίσιο επίσης ενός γενικότερου τονισμού της εξάρτησης των συγγραφέων της Κ.Δ. από τον Ιουδαϊσμό) η ίδια Δημηγορία θεωρείται ότι μένει κατ' ουσίαν πιστή στον ιουδαϊκό τρόπο σκέψης όσον αφορά στη θεολογία, κοσμολογία και ανθρωπολογία. Στην ελληνική βιβλιογραφία ιδιαίτερα, εντοπίσθηκε η απουσία μονογραφίας η οποία να ασχολείται συστηματικά με τη συγκεκριμένη περικοπή η οποία περιγράφει την πρώτη επίσημη συνάντηση του Χριστιανισμού με την ελληνική φιλοσοφία.

Ακολουθεί η Κριτική προκειμένου να εξαχθεί το Κείμενο, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί ως βάση της εργασίας. Από τη στατιστική έρευνα των μερών τού λόγου που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας καθίσταται κατανοητή η στρατηγική του να μεταδώσει τη δράση που αναπτύσσει ο Απόστολος των Εθνών παρά τον παροξυσμό που υπέστη καταρχάς από την απουσία των συναποστόλων του αλλά και το γεγονός ότι η Πόλις της Σοφίας είναι κατείδωλος. Ιδίως στην πρώτη ενότητα της υπό εξέταση περικοπής είναι εντυπωσιακή η συσσώρευση λεξημάτων που αποτυπώνουν τη λαλιά που «εκπέμπεται» από τον υπηρέτη του Λόγου Π. αλλά και τους ακροατές του. Αυτή η ομάδα των λεξημάτων συμπλέκεται με μία άλλη, η οποία σχετίζεται με την παραδοξότητα του κηρύγματος του Π. (*ξένων δαιμονίων, καινή διδαχή, ξενίζοντα γάρ τινα, τι καινότερον*) αλλά και τη φιλοσοφική *άγνωστον γνώση (δυνάμεθα/βουλόμεθα γνῶναι, ἄγνωστος Θεός, ἄγνωστες, χρόνοι ἀγνοίας)* που χαρακτηρίζει τους Αθηναίους. Διαπιστώνεται επιπλέον μία μεταβολή στο χωροχρονικό πλαίσιο του Κηρύγματος: το Ευαγγέλιο ακούγεται σε ένα «ποικίλο» ακροατήριο πλέον καθημερινά και μάλιστα στο λίκνο του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού, την Αγορά και τελικά διακηρύσσεται *επί του Αρείου Πάγου*. Μάλιστα αυτό το γεγονός δεν οφείλεται σε ανθρώπινο προγραμματισμό, αφού και στην Αθήνα ο Π. άγεται (ένεκα του διωγμού που υφίσταται από τους ομοεθνείς του στη Βέροια) αλλά και στον περίφημο λόφο στη σκιά του Παρθενώνα οδηγείται από τους εκπροσώπους των δύο δημοφιλέστερων φιλοσοφικών σχολών της εποχής του.

Ακολούθως ερευνάται το γένος της αρεοπαγίτικης Ομιλίας, η οποία συνιστά και τον πυρήνα της υπό εξέταση περικοπής. Διαπιστώνεται ότι δεν πρόκειται για Απολογία ενώπιον κάποιου Δικαστηρίου, όπως συνέβη αιώνες πριν με τον Σωκράτη, αλλά για Δημηγορία ενώπιον ίσως εκείνου του Σώματος του ανωτάτου Δικαστηρίου το οποίο έκρινε την εισαγωγή ξένων θεοτήτων στο αθηναϊκό πάνθεο. Εν συνεχεία δίνεται έμφαση στο *ήθος* του Ομιλητή Παύλου (που καταγόταν από μία πόλη η οποία στο χώρο της φιλοσοφίας τον 1^ο α. μ.Χ. υπερέβαινε σε αίγλη και την Αθήνα αλλά και την Αλεξάνδρεια, την Ταρσό) και στις φιλοσοφικές αλλά και υπαρξιακές προϋποθέσεις του ακροατηρίου ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα δόγματα των Στωικών και Επικούρειων, οι οποίοι πρωταγωνιστούν στην υπό εξέταση περικοπή. Έχοντας εξετάσει επιπλέον την *προσαρμογή* του Ομιλητή στο κοινό στο οποίο απευθύνεται, μας

¹ Σε αυτό δεν περιλαμβάνεται η ανάπτυξη του περιεχομένου των ξενόγλωσσων δημοσιεύσεων, καθώς αυτές αποτελούν μετάφραση και ανάπτυξη άρθρων μου που έχουν δημοσιευθεί και στην Ελληνική και έχουν ήδη κριθεί στην προηγούμενη εξέλιξή μου.

παρέχεται η δυνατότητα να εξετάσουμε πραγματολογικά το μήνυμα που ήθελε να στείλει ο συγγραφέας των Πρ. μέσω της συγκεκριμένης περικοπής τριάντα περίπου χρόνια μετά το περιγραφόμενο γεγονός στον Θεόφιλο και τους λοιπούς ακροατές, οι οποίοι ανήκαν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα της Ρώμης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σύγκριση που σημειολογικά επιχειρείται μεταξύ του «αγίου» των ελληνορωμαϊκών χρόνων Σωκράτη και του Παύλου. Ο έμμεσος παραλληλισμός του Π. με τον Σωκράτη αποσκοπεί στο να συνειδητοποιήσουν οι ακροατές των Πρ., ότι ο Χριστιανισμός, που εκατηγορείτο από τους αντιπάλους του ως *καινή δεισιδαιμονία* και υποτιμάτο από τους επιγόνους του μεγάλου Έλληνα φιλοσόφου ως θρησκεία των σκλάβων και των ευφάνταστων γυναικών, κυρίως επειδή διακήρυσσε την ανάσταση της σάρκας (γεγονός ξένο προς τις μεταθανάτιες αντιλήψεις των Ελλήνων), είναι η όντως Σοφία που δίνει απάντηση στα φλέγοντα ερωτήματα της αυθεντικής φιλοσοφίας που διατύπωσαν τα μεγάλα πνεύματα του Ελληνισμού.

Στη δεύτερη ενότητα εξετάζουμε λεπτομερέστερα τη συνάφεια της υπό εξέταση περικοπής με ολόκληρο το δίτομο έργο του Λουκά. Επιχειρούμε να προσεγγίσουμε καλύτερα την ταυτότητα του συγγραφέα και το σκοπό συγγραφής του έργου του, το σημαντικότερο ρόλο που διαδραματίζουν εντός αυτού (του έργου) οι Ομιλίες αλλά η κεντρική θέση της υπό εξέταση περικοπής στην άμεση συνάφειά της που αναφέρεται στη δεύτερη ιεραποστολική περιοδεία του Π. Στην τρίτη ενότητα αναλύονται οι επιμέρους στίχοι της ενότητας Πρ. 17, 15- 18, 1. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται (α) στα αρχαιολογικά δεδομένα που προέκυψαν σχετικά με την Αθήνα του 1^{ου} αι. μ.Χ. μετά και τις ανασκαφές που έγιναν την τελευταία εικοσαετία με τη διάνοιξη του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου (Μετρό), (β) τις μαρτυρίες αναφορικά με την παρουσία Ιουδαίων στην πόλη και φυσικά (γ) τον τρόπο με τον οποίο μετασχηματίζεται ο αρχικός παροξυσμός του Π. σε κηρυκτική δράση υπέρ του Ιησού και της Ανάστασης. Ειδικότερη φιλολογική ανάλυση επιχειρείται αναφορικά με τον όρο *σπερμολόγος* που χρησιμοποιούν μάλλον οι Επικούρειοι για να χαρακτηρίσουν τον «περεγρίνο» απόστολο, το χαρακτηρισμό *δαιμόνια* μάλλον των Στωικών για τον Ιησού και την Ανάσταση αλλά και τη λειτουργικότητα του βωμού προς τιμήν του Αγνώστου Θεού στην Αθήνα.

Είναι αξιοσημείωτο ότι ενώ ο ακροατής αναμένει η Ομιλία να αφιερωθεί στον Ιησού Χριστό και την Ανάσταση, καθώς αυτά είναι τα δύο ζητήματα που οδήγησαν τον Π. στον Άρειο Πάγο, αυτή επικεντρώνεται στον Θεό που κηρύττει ο Απόστολος των Εθνών. Έτσι, ενώ θα μπορούσε να αντιπαραθέσει τον Ιησού προς τη Σοφία-Αθηνά ή τον Λόγο των Στωικών, εκείνος εκκινεί την Ομιλία από τον βωμό του Αγνώστου Θεού (και όχι το ιερό του Υψίστου στην Πνύκα). Αυτός που προηγουμένως δεν επιτέλεσε κάποιο θαύμα ή εξορκισμό, προκειμένου να κερδίσει τον σεβασμό των συνομιλητών του, δεν στρέφεται εναντίον της ανηθικότητας που συνεπάγεται η ειδωλολατρία. Η Ομιλία βασίζεται σε τρεις αρνήσεις, που αυτόματα δίνουν την αίσθηση του αποφατισμού του γνωστού Αγνώστου, καθώς αυτός δεν έχει ανάγκη (α) από Ναό και (β) από θεραπεία και εμείς (γ) δεν οφείλουμε να τον ειδωλοποιούμε. Σε αυτήν (την Ομιλία) κυριαρχεί το μοτίβο του ανθρώπινου χεριού, που πρωταγωνιστεί στη θρησκεία και στην τέχνη, προσπαθώντας να «περι-γράψει» το θείο, και ρήματα, που σχετίζονται με την υπόσταση του Θεού, η οποία, ενώ ζωοποιεί και συνέχει το Σύμπαν, ταυτόχρονα «υπάρχει» πλησίον εκάστου ανθρώπου προσωπικά. Σε πρώτη ανάγνωση φαίνεται μάλιστα ότι ο Π. δεν στρέφεται ενάντια στα φιλοσοφικά δόγματα εκείνων που τον οδήγησαν στον Άρειο Πάγο αλλά ότι πλήττει τη λαϊκή θρησκευτικότητα. Έτσι δεν κερδίζει μόνο τον λαό με τον έπαινο που εμπεριέχει ο Πρόλογος, αλλά και το φιλοσοφικό κοινό, αφού παρουσιάζει τον Χριστιανισμό ως ένα κίνημα κατεξοχήν πνευματικό που ελέγχει κάθε είδους δεισιδαιμονία, όχι μόνον θεωρητικά (όπως έπρατταν εκείνοι που συμμετείχαν στη λατρεία της πόλης και στα Μυστήρια) αλλά και πρακτικά. Το ότι ο Π. ελέγχει **μόνον** τη λαϊκή θρησκευτικότητα είναι εν μέρει αληθές καθώς, (α) ενώ οι φιλόσοφοι θεωρητικά κατέκριναν τις παραπάνω εκδηλώσεις της ανθρώπινης θρησκείας,

στην πράξη συμμετείχαν σ' αυτές και διακατέχονταν και εκείνοι από ίχνη δεισιδαιμονίας, ενώ (β) και οι τρεις αρνήσεις τεκμηριώνονται από τον Π. με προτάσεις θεολογικές, κοσμολογικές-κτισιολογικές και ανθρωπολογικές, οι οποίες εμμέσως πλην σαφώς αναιρούν τα πιστεύω των Στωικών (που συνέχεαν τον Θεό και τον κόσμο) και των Επικούρειων (που αποστασιοποιούσαν τον Θεό από αυτόν). Επιπλέον, ενώ η αναφορά φαίνεται άσχετη προς το ζητούμενο (τον Ιησού και την Ανάσταση), εντούτοις συνδέεται με αυτό καθώς η δημιουργία των πάντων αποτελεί προϋπόθεση της αναδημιουργίας και ο Ένας εκ του οποίου προέρχονται τα έθνη συνδέεται με τον «ανώνυμο» Άνδρα που ο άγνωστος Θεός έχει ορίσει. Είναι εντυπωσιακό, ότι η Ομιλία απευθυνόμενη σε διαφορετικές κατηγορίες κοινού (Αθηναίους άνδρες αλλά και γυναίκες, φιλόσοφους Στωικούς και Επικουρείους, αριστοκράτες Αρεοπαγίτες, ξένους) πετυχαίνει με λόγο εξαιρετικά σαφή, λιτό και συμπυκνωμένο (όπου επιστρατεύονται και συγκεκριμένα ρητορικά σχήματα, για να «εντυπωθεί» ανάγλυφα το μήνυμα στη μνήμη) να διαλεχθεί με τις ιδέες εκάστου εξ αυτών αλλά και να εκθέσει κατά σειρά τη θεολογία, κτισιολογία, ανθρωπολογία, εσχατολογία και χριστολογία του Χριστιανισμού που ευαγγελίζεται. Το ότι ένας επώνυμος αρεοπαγίτης πείθεται και μάλιστα προσκολλάται στον Π. σημαίνει ότι έστω και αν η παρουσία του τελευταίου δεν σημείωσε την επιτυχία που είχε στις άλλες πόλεις (αφού δε δημιουργείται στην Αθήνα κατ' Οίκον Εκκλησία), εντούτοις η επιχειρηματολογία είχε το στοιχείο της πίστωσης, της αξιοπιστίας. Σε αντίθεση προς τις άλλες πόλεις ο Π. δεν φεύγει διωκόμενος αλλά χωρίζεται ο ίδιος απογοητευμένος ίσως από τη χλεύη που εισέπραξε το κήρυγμά του, αλλά και από τη μικρή σχετικά ανταπόκριση που αυτό είχε παρά την υπερπροσπάθεια που κατέβαλε.

Στα τελικά Συμπεράσματα της Εργασίας διαπιστώνονται τα εξής: Συνολικά θεωρούμενη η τελευταία δημόσια Ομιλία του Π. στις Πρ. είναι μοναδική, διότι συνιστά την πρώτη προσπάθεια άμεσου διαλόγου μεταξύ Ανατολής και Δύσης, ιουδαιοχριστιανικής παράδοσης (όπου κυριαρχεί η ακοή και η πίστη) και ελληνικής (όπου δεσπόζει η όραση και ο λόγος-το ηγεμονικό). Ειδικότερα συνιστά την πρώτη επίσημη «παρουσίαση» του Χριστιανισμού στην πνευματική ελίτ της ελληνορωμαϊκού κόσμου, στην οποία εν γένει απευθυνόταν και ο Λουκάς με το έργο του, κάτι που προδίδει ιδιαίτερος ο Πρόλογος. Γι' αυτό, αν και η Δημηγορία του Π. από τον ίδιο δεν αναφέρεται σε κανένα σημείο των επιστολών (καθώς ίσως αποτελούσε μια κακή παρένθεση), όμως μνημονεύεται από τον Ευαγγελιστή και μάλιστα μετά από εκτενή εισαγωγή που μεταφέρει τον ακροατή του στο κλίμα της πολιτιστικής πρωτεύουσας και μητρόπολης της Μεσογείου. Είναι, επίσης, μοναδική η περιγραφή του Λουκά αλλά και η Ομιλία του Π., καθώς χρησιμοποιούνται με μοναδικά έντεχνο τρόπο όροι που δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθούν διαφορετικά μόνον από το ακροατήριο του Π. και αυτό των *Πράξεων*, όπως έχει ήδη υποστηριχθεί, αλλά και από τις διάφορες κατηγορίες του ακροατηρίου του Π., δηλ. τους απλούς Αθηναίους (άνδρες και γυναίκες), τους Φιλοσόφους (Στωικούς και Επικουρείους), τους αριστοκράτες Αρεοπαγίτες και τους ξένους (προφανώς εφήβους και εμπόρους). Όροι, όπως *σπερμολόγος*, *δαιμόνιον*, *δεισιδαίμων*, *άγνοια*, *Εις*, *Ανήρ*, *μετάνοια*, *κρίνειν* μπορούν να κατανοηθούν με την προοπτική της βιβλικής ή ελληνικής της σημασιολογίας, της ειρωνείας, της απόδοσης μέρους της αλήθειας. Αυτό οδηγεί σε μία ολοένα και πιο γόνιμη ανά-γνωση της Ομιλίας, διαδικασία που γοητεύει και αποδεικνύει στον προσεκτικό μελετητή ότι το χριστιανικό Κήρυγμα απογοητεύει εκείνους που επενδύουν την περιέργειά τους μόνο με τον μανδύα της φιλοσοφίας. Γοητεύει, βεβαίως, τους ελάχιστους που έχοντας επίγνωση της άγνοιάς τους αναζητούν το πραγματικά καινού και ταυτόχρονα παλαιό, τον Άγνωστο και ταυτόχρονα γνωστό και οικείο, τον Άνδρα που σώζει και κρίνει *νύν και άεί*.

2. Ανθρώπινο Πρόσωπο και Ήθος στην Καινή Διαθήκη. Η Κ.Δ. στον 21^ο αι. Τόμ. Β', Βιβλικές Μελέτες στη Βιβλική Ηθική, Αθήνα: Αθως 2008.

Πρόκειται για ένα συλλογικό τόμο, ο οποίος περιλαμβάνει άρθρα και εισηγήσεις σε Συνέδρια εμού και του αδελφού μου Αθ. Δεσπότη (Δ.Θ. και Υποψήφιου Υφηγητού στο Παν. της Βόννης). Διαιρείται σε τρεις ενότητες: α) **Ανθρωπολογία και ηθική σε περικοπές των Συνοπτικών** β) **Ο Ιωάννης μεταξύ των Ιουδαίων και των Εθνικών** γ) **Το κήρυγμα του Παύλου**. Οι δημοσιεύσεις μου με τη σειρά που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο συλλογικό τόμο είναι οι εξής:

3. Ελληνική Φιλοσοφική Ηθική και Ηθική του Πρωτοχριστιανισμού, Διαχρονικές Συνιστώσες της Θεολογίας στην Ορθοδοξία. [ΟΡΘ 60] Τόμος Γ' ΠΑΤΡΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ 2009 155-275.

Ο Χριστιανισμός αναδύθηκε σε μια εποχή κατά την οποία ο άνθρωπος κοσμοπολίτης ξεριζωμένος από τη γενέθλια γη του, ζώντας την οικονομική και κοινωνική υποβάθμιση, αισθανόμενος τον εαυτό του ως μία ασήμαντη και αμελητέα ποσότητα μέσα σε κολοσσιαία κρατικά συγκροτήματα, αλλά και έρμαιο σε ανεξέλεγκτες από τον ίδιον δυνάμεις έθετε με αγωνία το ερώτημα *τίνες ἡμεν, τί γεγόναμεν· ποῦ ἡμεν, [ἦ] ποῦ ἐνεβλήθημεν· ποῦ σπεύδομεν, πόθεν λυτρούμεθα· τί γέννησις, τί ἀναγέννησις* (Κλήμ. Αλεξ., Εκ των Θεοδότου 4.78,2). Σε αυτόν τον υπαρξιακό προβληματισμό και στα ηθικά διλήμματα που προκύπτουν από το περιεχόμενο του προσπάθησε να απαντήσει η ελληνική φιλοσοφία, κυρίως μέσω των Στωικών και Επικούρειων. Ταυτόχρονα στα αστικά κέντρα της Μεσογείου ανθούσε η ιουδαϊκή Διασπορά, η οποία μέσω της αλεξανδρινής μετάφρασης της Π.Δ. από τους Ο' πρόβαλλε τον Θεό της Εξόδου και την ηθική αγιότητα που απορρέει από τη Διαθήκη Του. Σε αυτές τις συντεταγμένες ανδρώθηκε και διαδόθηκε ο Χριστιανισμός. Στόχος του παρόντος άρθρου είναι να καταδειχθεί ποια στοιχεία της ηθικής της ελληνικής φιλοσοφίας αλλά και της αποκαλυπτικής ισραηλιτικής θρησκείας προσέλαβε ο Χριστιανισμός και πώς η σταυροαναστάσιμη Παρουσία του Ιησού Χριστού αλλά και το κήρυγμα του αποστόλου των εθνών Παύλου συνέδεσε το ήθος με τη θεραπεία-σωτηρία του όλου ανθρώπου και την εμπειρία- το έθος μιας καινούργιας ζωής.

Υπό αυτή την προοπτική εξετάζονται: α) οι «σταθερές» αρχές της ελληνικής ηθικής και ειδικότερα τα ιδεώδη του γνώθι σαυτόν, αλλά και της αταραξίας και της απάθειας, τα οποία οι φιλοσοφικές σχολές των ελληνιστικών χρόνων προέτειναν ως λύση στο υπαρξιακό πρόβλημα του ανθρώπου β) η συνάφεια της ιουδαϊκής Τορά-Διαθήκης με ολόκληρη τη Θεολογία και τη θεία Οικο-νομία της Π.Δ. Επισημαίνεται μάλιστα η διάκριση μεταξύ καζουιστικού και αποδεικτικού δικαίου εντός αυτής, καθώς και ο χαρακτήρας των διατάξεων που σχετίζονται με την λατρευτική ακαθαρσία της γυναίκας και τον «ιερό πόλεμο» γ) η μετάλλαξη της Διαθήκης σε Νόμο η οποία έλαβε χώρα στον Ιουδαϊσμό των μεσοδιαθητικών χρόνων και ισχυροποίησε τη διάκριση μεταξύ καθαρού και ακαθάρτου, ιερού και βεβήλου δ) η θεραπευτική αξία και σημασία της προσωπικής σχέσης αγάπης και της ελευθερίας που ευαγγελίστηκε ο Ιησούς Χριστός, ο οποίος με το επώδυνο και επονειδιστο Πάθος αλλά και την Ανάσταση απελευθέρωσε τον άνθρωπο από το τρίπτυχο πόνος-ενοχές-θάνατος δημιουργώντας μια νέα οικουμενική Κοινωνία, την Εκκλησία ε) η εκκλησιολογική, ευχαριστιακή και εσχατολογική διάσταση του ήθους που ιδιαίτερα ευαγγελίστηκε ο Π. Μέσω αυτής της εμπειρίας της προσωπικής σχέσης με το Θεό και τον άλλο, του κοινοβιακού τρόπου ζωής και της ασκητικής τής αγάπης ο αναγεννημένος άνθρωπος δεν επιτελεί πλέον καθήκοντα, καλές ηθικές πράξεις, προκειμένου να αυτοεπιβεβαιωθεί αλλά παράγει καρπούς αγάπης, μεταμορφώνοντας τη φύση σε κόσμο αλλά και μεταμορφούμενος ο ίδιος από θνησιγενές άτομο σε πρόσωπο με αιώνια προ-οπτική.

4. Ακ. 16, 16-18: Νόμος και Ευαγγέλιο. ΕΕΘΣΠΑ ΜΒ (2007) 425-435.

Στο συγκεκριμένο άρθρο εξετάζεται ο ρόλος της ενότητας Λκ. 16, 16-18 η οποία παρεμβάλλεται μεταξύ της Παραβολής του αδίκου Οικονόμου και αυτής του Λαζάρου και του πλουσίου. Πρόκειται για τρία λόγια αντιθέτως απαντούν και στο Ματθαίο ενταγμένα όμως το κάθε ένα από αυτά σε διαφορετική συνάφεια, η οποία μάλιστα σε πρώτη ανάγνωση «συμπλέκεται» αρτιότερα με το περιεχόμενο των λογίων (Λκ. 16, 16//Μτ. 11, 12· Λκ. 16, 17// Μτ. 5, 18· Λκ. 16, 18// Μτ. 5, 32· 19, 9). Οι περισσότεροι ερευνητές υποθέτουν ότι ο Λουκάς αντέγραψε το απάνθισμα αυτό από την πιθανολογούμενη Πηγή των Λογίων (Q 16, 16-18). Ο Ευαγγελιστής, όμως, δε χρημάτισε απλώς συρραφείς πηγών αλλά συνθέτης ενός δίτομου έργου με υψηλή θεολογία. Έτσι προκύπτουν τα εξής ερμηνευτικά ερωτήματα: πρώτον γιατί ο “Έλληνας” Ευαγγελιστής επέλεξε αυτό το σημείο του Ευαγγελίου για να παραθέσει τα τρία αυτά λόγια και δεύτερον πώς τα δύο πρώτα εξ αυτών συνδυάζονται, αφού το πρώτο διακηρύσσει το τέλος του Νόμου και το αμέσως επόμενο τη διαχρονική ισχύ και αξία του. με το συγκεκριμένο άρθρο επιχειρώ να αποδείξω ότι ο Λουκάς παρενέβαλε τα λόγια περί βιασμού και Νόμου στο συγκεκριμένο σημείο για τους εξής λόγους: **Πρώτον.** Τα παραδείγματα του ασώτου υιού και αυτό του αδίκου διαχειριστού που προηγούνται έδωσαν ίσως σε κάποιους ακροατές τη λανθασμένη εντύπωση ότι στη Βασιλεία αμνηστεύεται ή και επιβραβεύεται η ασωτία και η αδικία. Ο Ιησούς και ο Λουκάς θέλουν να αποτρέψουν μία τέτοια θεώρηση καθώς αυτή οδηγεί σε μια αυτάρκεια και νιρβάνα, στοιχεία όχι άγνωστα σε γνωστικίζοντες χριστιανικούς κύκλους στα τέλη του 1^{ου} αι. Καταδικάζεται ο Φαρισαισμός εκτός **και κυρίως εντός** της Εκκλησίας καθώς η εποχή του Νόμου/Μωυσέως και των Προφητών τελειώνεται με την έλευση του Ιησού. Αυτή, όμως, η έλευση δε συνεπάγεται α-νομία αλλά αντίθετα **βιασμό**, εφαρμογή των νομικών διατάξεων που επιτάσσει η αγάπη του Κυρίου και του περιθωριοποιημένου πλησίον. Η φράση μάλιστα **βιάζεται** κατανοείται στην πληρότητά της εάν κανείς αναλογιστεί ότι στη μετά Ιωάννη εποχή η μετάνοια ενέχει πλήρη απάρνηση και της συζύγου (14, 26) και των υλικών αγαθών, που δεν προβλέπονται από το Νόμο, όχι όμως επειδή τα δύο αυτά στοιχεία θεωρούνται προϊόντα ενός κακού Θεού, αλλά χάριν της **ακολουθίας του Κυρίου Ιησού μέχρι θανάτου** και της ελεημοσύνης του πλησίον. **Δεύτερον.** Του *πᾶς βιάζεται* προηγείται και το λόγοι της ανατολής της καινούργιας εποχής αλλά και η παραβολή του Λαζάρου κατακλείεται με το λόγοι περί της ανάστασης. Ο Νόμος δικαιώνεται και τελειώνεται στο πρόσωπο του Ιησού τον οποίο ως Μεσσία διακήρυξε ο Ιωάννης. Αλλά και αντίστροφα. Η ορθή προφητική εφαρμογή του Νόμου ουσιαστικά οδηγεί στην κατανόηση της ανατολής της Βασιλείας στο πρόσωπο του Ιησού. Στο **Επίμετρο** επιχειρώ να δώσω μια καινούργια ερμηνεία στο Λκ. 12, 20 που σχετίζεται με τον άφρονα πλούσιο. Εκείνοι που απαιτούν την ψυχή του πλουσίου δεν είναι οι δαίμονες αλλά **οί εὐθείς** που υπέμειναν την αδικία και την φτώχεια από τη συμπεριφορά εκείνου.

5. 144.000 «Ευνούχοι» - Παρθένοι: Βία και Γάμος στο Ματθαίο και στην Αποκάλυψη του Ιωάννη. Αγία Γραφή και Ελληνικός Κόσμος, Π. Βασιλειάδης κ.ά. (επιμ.), Τιμητικός Τόμος για τον Καθ. Ιωάννη Γαλάνη 2008 (υπό έκδοση).

Ενώ έχει ευρέως εξεταστεί η σχέση της Αποκάλυψης (Αποκ.) με το πρώτο βιβλίο της Α.Γ., τη *Γένεση* (και ιδίως την Πρωτοϊστορία κεφ. 1-11), αλλά και την *Εξοδο*, το *Άσμα των Ασμάτων* και φυσικά την *ιωάννεια γραμματεία*, δεν έχει δοθεί η δέουσα προσοχή στην ιδιαίτερη συνάφεια, η οποία παρατηρείται μεταξύ του πρώτου και του τελευταίου βιβλίου του Κανόνα της Κ.Δ. Αυτή η παραλληλότητα σημειολογικά αποδεικνύεται κατεξοχήν από την παρουσία και στα δύο κείμενα των εκούσια ευνούχων/παρθένων (Μτ. 19, 10-12· Απ. 7, 14). Διαπιστώνεται ότι και το πρώτο αλλά και το τελευταίο βιβλίο της Κ.Δ. που γράφτηκαν μάλλον περί το 80 μ.Χ. και το 94 μ.Χ. αντίστοιχα (σχετιζόμενα με Κοινότητες της Συρίας και της Μ. Ασίας) απευθύνονται σε αγίους οι οποίοι έχουν υποστεί σωματική και ψυχική βία, αφού ένεκα της πίστης τους στον Ιησού ως Χριστό τέθηκαν στο περιθώριο και από τη Συναγωγή των ομοφύλων (για κάποιους) Ιουδαίων και από

τα κολλέγια – τις συντεχνίες των τοπικών κοινωνιών. Αυτό το γεγονός σήμαινε αποκλεισμό από την επαγγελματική, κοινωνική, ακόμη και την οικογενειακή ζωή των «άθεων» κατά κόσμο χριστιανών άρα στιγματισμό, εξοστρακισμό και περιθωριοποίηση, πράγματα τα οποία στην αρχαιότητα ισοδυναμούσαν με αργό επώδυνο θάνατο. Η οξύτητα και η βιαιότητα επιδεινώνονταν από τη στιγμή που οι πιστοί προς Αρνίο χριστιανοί δεν αναγνώριζαν τη θεότητα του μοναδικού συνεκτικού κρίκου της αυτοκρατορίας, του Καίσαρα, οπότε θεωρούνταν και πολιτικά επικίνδυνοι. Στη χριστιανική κοινότητα ορισμένοι προφήτες-προφήτισσες των τοπικών Εκκλησιών προσπάθισαν να αποφύγουν τον απομονωτισμό και το στιγματισμό, πρεσβεύοντας ότι μέσω του Βαπτίσματος και της Ευχαριστίας οι χριστιανοί ήδη έχουν γίνει μέτοχοι της Βασιλείας και εγκολπωθεί τη σωτηρία. Άρα μπορούν να συναγελάζονται άφοβα και με το εθνικό περιβάλλον χωρίς να πιστοποιούν απαραίτητα καθημερινά την ταυτότητά τους υποβαλλόμενοι σε θυσίες χάριν του ηγέτη και των αδελφών τους. Επιπλέον η καθυστέρηση της Β' Παρουσίας οδήγησε στην «ψύξη» της πρώτης αγάπης.

Έτσι και στα δύο κείμενα (Μτ. και Απ.) οι συγγραφείς προσπαθούν να μεταδώσουν στους ακροατές τους καταρχήν την ακράδαντη πεποίθηση ότι πραγματικός Κύριος - Imperator, έχων την απόλυτη και διηνεκή εξουσία στον ουρανό και στη γη δεν είναι ο Σατανάς, ο Καίσαρας και η Ρώμη (όπως φαινομενικά δίνεται η εντύπωση με την κυριαρχία του «κακού» και της «αδικίας» στον κόσμο), αλλά ο Ι. Χριστός ο οποίος διά του Πνεύματος οδηγεί την Ιστορία και τον Κόσμο προοδευτικά (και όχι ακαριαία) σε ένα τέλος (= τελείωση, καινότητα, παλλιγενεσία). Το αίσθημα της δικαιοσύνης θα ικανοποιηθεί με την Κρίση, η οποία περιγράφεται και στα δύο κείμενα με ζωηρά χρώματα. Αυτήν (την Κρίση) θα διεξαγάγει ο Χριστός, ο οποίος ταυτόχρονα εκτός από Κύριος είναι ο πάσχων Δούλος – το Αρνίο αλλά και ο Νυμφίος. Η καταδίκη αφορά κατεξοχήν στους αμετανόητους που αγνοούν επιδεικτικά το ευαγγέλιο, αλλά και στα μέλη της Εκκλησίας τα οποία δεν επιδεικνύουν καρπούς αγάπης. Έτσι οι σκηές της πύρινης λαίλαπας συμπλέκονται και στο έργο του Ματθαίου και σε αυτό του Ιωάννη με εικόνες γάμου και πρόσκληση αφοσίωσης προς τον Ιησού, ο οποίος διαρκώς έρχεται (και διά της θείας Ευχαριστία και της τελικής Παρουσίας Του) γι' αυτό και απαιτείται εγρήγορση και έργα προσφοράς για να σωθεί ο κόσμος.

Ως χαρακτηριστικό «παράδειγμα» προσάγονται από τον Ματθαίο και τον Ιωάννη **οι ευνούχοι – οι 144.000** οι οποίοι με τη χάρη του Θεού θυσιάζουν τα πάντα χάριν της βασιλείας της αγάπης και της ελευθερίας. **Έρως και θάνατος** κυριαρχούν έτσι στα δύο αυτά άκρως αρμονικά δομημένα δραματικά κείμενα. Όποιος είναι ερωτευμένος με το Χριστό πεθαίνει για τον κόσμο αλλά και για χάρη του κόσμου χωρίς κανένα ίχνος υποτίμησης της ύλης και της σάρκας. Μ' αυτόν τον τρόπο όμως «δεν θα πεθάνει όταν πεθάνει».

6. Η Κλήση των Μαθητών και η Συνάντηση των Ελλήνων στο Κατά Ιωάννη. Τιμητικός Τόμος για τον Μακαριότ. Αρχιεπ. Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου (επιμ.: Σ. Φωτίου) (υπό έκδοση).

Σ' αυτή τη δημοσίευση αποδεικνύεται ότι η κλήση του Ιησού από τους Έλληνες στο Ιω. 12, 20-36 είναι παράλληλη της κλήσης των μαθητών από τον Ιησού στο 1, 36-51. Άρα έχουμε το φαινόμενο της συμπερίληψης (Inclusio). Ενώ η σκηνή της συνάντησης του Ιησού με τους Έλληνες κατακλείει τη δημόσια δράση του Ιησού κατ' ουσίαν εγκαινιάζει τη δημόσια αποστολή των μαθητών να *μαθητεύσουν πάντα τα έθνη*, ανταποκρινόμενοι στο επιτακτικό τους αίτημα να δουν τον Ιησού. Γι' αυτό και συνδέεται άρρηκτα με την κλήση τους. «Διορθώνεται» επίσης με τη σκηνή αυτή η προφητεία του Ζαχαρία η οποία ομιλεί για εσχατολογική αιματοχυσία των Ελλήνων. Οι εθνικοί, με την κίνηση - έξοδό τους προς τον Ιησού πραγματοποιούν την εσχατολογική ιεραποδημία που προανέκηρυξαν οι προφήτες προς τον αληθινό Ναό και

πασχάλιο αμνό. Προκειμένου, όμως, να εορτάσουν το αληθινό Πάσχα και να δουν πραγματικά πρέπει πρώτα να θυσιασθεί και ταυτόχρονα να δοξασθεί ο Μεσσίας. Αυτός πάνω στο Σταυρό, όπως και στην περίπτωση της κλήσης της Σαμαρείτιδας, κραυγάζει *Διψώ*, για να ελκύσει πλέον κοντά του μέσω των μαθητών την οικουμένη. Αναδεικνύεται έτσι βασιλεύς όχι μόνον των Ιουδαίων (όπως έγραψε ο Πιλάτος), οι οποίοι *ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν (19, 37)* αλλά και των Ελλήνων-Εθνικῶν οι οποίοι θέλουν να τον θεωρήσουν. Η πολυεθνική και πολυφυλετική κοινότητα έτσι στην οποία απευθύνεται ο Ιωάννης στην Έφεσο (;) ανακαλεί τα λόγια του θαυμάσιου ύμνου του Λόγου: *Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν (1, 9-13)*. Είναι αυτοί οι οποίοι σε αντίθεση προς το Θωμά είναι οι μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες (20, 29).

7. Ιω. 8, 25: ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΟΤΙ ΚΑΙ ΛΑΛΩ ΥΜΙΝ;

Εφόσον παρατεθούν όλες οι ερμηνείες που έχουν δοθεί μέχρι σήμερα στον δύσκολο ερμηνευτικά στίχο Ιω. 8, 21, επιχειρώ μια καινούργια «ανάγνωσή» του. Θεωρώ ότι η πρόταση του είναι ερωτηματική, το ότι είναι αναφορικός σύνδεσμος, ενώ ο όρος *αρχή* σημαίνει την εξουσία. Η μετάφραση που προτείνω είναι: *ποια είναι η εξουσία επί τη βάσει σας ομιλώ (κατ' αυτόν τον τρόπο);*

8. Χριστιανισμός και Πολιτική εξουσία: Η Ερμηνεία του Ρωμ. 13, 1-7 από τον ιερό Χρυσόστομο. Χρυσόστομικό Συμπόσιο. Η Προσωπικότητα και η Θεολογία Αγίου Ιωάννου του Χρυσόστομου, Αθήνα: Αποστολική Διακονία 2007, 427-451.

Η παραίνεση του Παύλου για υποταγή στις εξουσίες στην περικοπή Ρωμ. 13, 1-7 έχει παρερμηνευθεί προκειμένου να κατοχυρωθεί η πολιτική τυραννία «χριστιανών» ηγεμόνων. Στην παρούσα εργασία ερευνάται στην ευρύτερη συνάφεια της προς Ρωμαίους (Ρωμ.) όπου οργανικά εντάσσεται επί τη βάσει της ερμηνείας που δίνει ο Ι. Χρυσόστομος, ο οποίος όπως είναι γνωστό παρέμεινε μέχρι τέλους ασυμβίβαστος προς την αυθαιρεσία της πολιτικής ηγεσίας, έστω και αν αυτή ισχυριζόταν ότι είναι χριστιανική. Η υπό εξέταση περικοπή εντάσσεται στην παράκλησή του Π. προς τους εξ Ιουδαίων και εξ εθνῶν χριστιανούς που ζούσαν στον «ομφαλό» της Οικουμένης, τη Ρώμη σε μια περίοδο που ο Καίσαρας δεν είχε ακόμη αυτοθεοποιηθεί. Τους παροτρύνει εφόσον γεύθηκαν την ευσπλαχνία του Θεού και ελευθερώθηκαν είτε από τα είδωλα είτε από το Νόμο, να είναι φιλόανθρωποι προς όλους ανεξαιρέτως χωρίς να προκαλούν με τη συμπεριφορά τους τη μὴνι της πολιτικής εξουσίας, αφού αυτή αν και ειδωλολατρική είναι «διατεταγμένη» από το Θεό. Αντιθέτως με την επιτέλεση του καλού μπορούν να κερδίσουν την επιδοκιμασία της και να δώσουν έτσι μια μαρτυρία για την πίστη τους στον Ιησού Χριστό .

Φυσικά σε καμία περίπτωση η παραίνεση του Παύλου δε συνιστά συστηματική-δογματική κατήχηση για τη σχέση Χριστιανισμού και πολιτικής Εξουσίας. Γι' αυτό ούτε αυτός ούτε ο κατεξοχήν ερμηνευτής του Ι. Χρυσόστομος δεν αντιμετωπίζουν στη συνάφεια αυτή την πιθανή αντίδραση του χριστιανού στην υβριστική απαίτηση της εξουσίας για απόδοση θεικής τιμής και προσκύνησης προς αυτήν. Αυτό το γεγονός το αντιμετωπίζει η Αποκ. με τον παιάνα του μαρτυρίου ως της καλύτερης αντίστασης προς το Θηρίο και οι αποστολικοί Πατέρες επικαλούμενοι το *Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις* (Πρ. 5, 29), το οποίο και σηματοδοτεί τα όρια της υποταγής. Αυτή ακριβώς η συνεπής στάση ζωής απέναντι στην πολιτική εξουσία οδήγησε τον Παύλο στον αποκεφαλισμό και τον Ι. Χρυσόστομο στον αργό μαρτυρικό θάνατο της σκληρής εξουσίας στην Κουκουσό και στην Πιτυούντα στον Καύκασο. Το μαρτυρικό τέλος των

δύο ανδρών ίσως αποτελεί το καλύτερο υπόμνημα αναφορικά με τη σχέση Πολιτικής και Εκκλησίας και τον καθοριστικό ρυθμιστικό ρόλο που οφείλει να έχει η συνείδηση στις επιλογές του χριστιανού.

9. Παύλος και Αθλητισμός στο Α΄ Κορ. 9, 24-27 και Φιλ. 3, 12-15, Αλεξανδρινός Αμητός. Αφιέρωμα στη Μνήμη του Ι. Χατζηφώτη, Μ.Γ. Βαρβούνης – Π. Τζουμέρκας (επιμ.), Αλεξάνδρεια: Έκδοση Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας 2008, 131-144.

Ενώ στη δημοσίευση το ενδιαφέρον μου επικεντρώνεται στις περικοπές Α΄ Κορ. 9, 24-27 και Φιλ. 3, 12-15, στο συλλογικό τόμο εξετάζονται επιπλέον και οι Α΄ Τιμ. 4, 7β-10 Β΄ Τιμ. 4, 6-8 Εβρ. 10, 32-33 και 12,1-2. Ο Π. χρησιμοποιεί εικόνες από τους αγώνες της εποχής του και μάλιστα το δρόμο και την πάλη προκειμένου να προβάλλει το διαρκή αγώνα τον οποίο κάθε πιστός οφείλει διεξάγει χάριν του Χριστού και των αδελφών του έχοντας στραμμένο το βλέμμα στα τελικά Έσχατα. Με τον τρόπο αυτό προτρέπει σε διαρκή αγώνα και άσκηση τους ακροατές του, οι οποίοι ήδη από τη δεκαετία του 50 μ.Χ. χαρακτηρίζονταν από τη «γνωστικίζουσα» νοοτροπία ότι ήδη διά των Μυστηρίων και της χριστιανικής τους ταυτότητας έχουν κατακτήσει-εξασφαλίσει τη Βασιλεία. Έτσι τα χωρία που ομιλούν για πνευματική άθληση συνδυάζονται άμεσα ή έμμεσα με την Κρίση που θα διεξαγάγει ο αθλοθέτης Ι. Χριστός ως Κριτής. Αυτή η Κρίση θα δικαιώσει τελικά κάθε πιστό. Ο Π. προβάλλει ως κατεξοχήν παράδειγμα αγωνιστή, ο οποίος παρά το ένδοξο παρελθόν και στον Ιουδαϊσμό αλλά και στο Χριστιανισμό αγωνιά να λάβει το βραβείο. Οι εικόνες που χρησιμοποιεί πιθανότατα δεν αποτελούν δάνειο από τη στωική διατριβή, καθώς δε συνδυάζονται με αντίστοιχους όρους και έννοιες της Στοάς. Είναι «ειλημμένες» από την καθημερινότητα των πόλεων, που επισκεπτόταν ο απόστολος, καθώς στα ελληνιστικά χρόνια ο αθλητισμός είχε γίνει «επαγγελματικός» και ήταν εξαιρετικά δημοφιλής. Ο ίδιος ο απόστολος των εθνών τοῖς πᾶσιν γέγονε πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσει (Α΄ Κορ. 9, 22).

10. Β΄ Κορ. 3, 18: Το ἡμεῖς ως κλείδα κατανόησης του «κατοπτριζόμενοι» και «μεταμορφούμεθα», Πρακτικά Α΄ Παγκόσμιου Συνεδρίου «Απ. Παύλος και Κόρινθος», (επιμ. Σ. Δεσπότης...) Κόρινθος 2008.

Στην Εισήγησή μου στο Α΄ Διεθνές Συνέδριο που έγινε προ διετίας στην Κόρινθο, η οποία στο συλλογικό τόμο έχει τον τίτλο *Η Εσχατολογική Πορεία στη Δόξα (Β΄ Κορ. 3, 18)*, επιχειρώ ν' αποδείξω ότι το *ἡμεῖς* αναφέρεται κατεξοχήν στον Παύλο και δευτερευόντως σε όλους τους χριστιανούς. Επί τη βάση της συνεξέτασης των όρων *κάλυμμα*, *πρόσωπο* αλλά και της ιδιαίτερης σχέσης με τη δόξα του Κυρίου, την οποία διαθέτει ο Παύλος όπως αποδεικνύεται στην ενότητα 4, 1-6, θεωρώ ότι η σύγκριση αφορά κατεξοχήν στον Παύλο και στον Μωυσή. Σε αντίθεση προς το κάλυμμα το οποίο έφερε ο θεόπτης Μωυσής όταν στρεφόταν προς το λαό του, ο Π. (ο οποίος κατηγορούνταν για την ταπεινή παρουσία του) μέσω κυρίως του ευαγγελίου του αντικατοπτρίζει στους αγίους τη δόξα του Κυρίου Ιησού (την οποία βίωσε ως αναδημιουργία στις πύλες της Δαμασκού) ακάλυπτη, με ειλικρίνεια και αλήθεια. Ο ίδιος στην αρχή της ενότητας 2, 14-4, 6 (όπου είναι οργανικά ενταγμένος ο στ. 3, 18) είχε διακηρύξει: *ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, οἷς μὲν ὄσμη ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὄσμη ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν*. Εκείνοι με τη σειρά τους ως έμψυχες πλάκες της καινῆς διαθήκης αντικατοπτρίζουν στο περιβάλλον τους τη δόξα του Πνεύματος συνιστώντας τις συστατικές επιστολές του Παύλου αλλά και του ίδιου του Χριστού, όπως αναφέρεται στην αρχή του κεφ. 3. Τόσο ο Π. όσο και οι χριστιανοί μεταμορφώνουν την εικόνα του Χριστού, την οποία φέρουν καταρχήν ένεκα του βαπτίσματος, πορευόμενοι από τη δόξα κατεξοχήν των παθημάτων, τα οποία τους δοκιμάζουν ως χαρμολύπη στον παρόντα αιώνα, στη δόξα της ανάστασης, την οποία θα απολαύσουν στον τέλειο βαθμό κατά τα τελικά Έσχατα.

11. Ο Λουκάς ως Ιστορικός και Ευαγγελιστής. Σύναξη 107 (2008) 4-16

Πρόκειται για κατανόηση της προσωπικότητας και του δίτομου έργου του Λουκά στο πλαίσιο της ιστοριογραφίας της εποχής αλλά και των *Πράξεων και Δωρεών του σεβαστού Θεού* που είχαν αναρτηθεί σε πολλές πόλεις της Μεσογείου. Το μεγαλύτερο όμως επίτευγμα του Λουκά είναι ότι σε μία εποχή που ανθούσε η προπαγάνδα της Pax Romana και του Οκταβιανού Αυγούστου, καταφέρνει προφανώς εμπνεόμενος από το Πνεύμα να γράψει μία Παγκόσμια Αντι-Ιστορία μίας εναλλακτικής Pax η οποία χωρίς να συγκρούεται με τη Ρωμαϊκή αναπαράγοντας τη βία, ανατρέπει τελικά τους όρους και της φύσεως και της πολιτείας. Ο επίλογος των Πράξεων του κάθε Υπερανθρώπου γράφεται με το θάνατό του (πρβλ. το τέλος του Ηρώδη Πρ. 12, 22-23). Ο επίλογος αντιθέτως των Πράξεων του Ιησού και του Πνεύματος είναι ανοικτός. Κάθε θεόφιλος προσκαλείται μέσω των δικών του πράξεων να ενταχθεί στο ημείς της Εκκλησίας και να γίνει μάρτυς, προκειμένου το Ευαγγέλιο-η Οδός να κηρυχθεί έως εσχάτων.

12. Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Ερμηνευτική Προσέγγιση στο Βιβλίο της Προφητείας. Τόμ. Α', Αθήνα: Άθως 2005 σσ. 243.

13. Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Το Βιβλίο της Προφητείας. Λειτουργική και Συγχρονική Ερμηνευτική Προσέγγιση, Τόμ. Β', Αθήνα: Άθως 2007 σσ. 374.

Το δίτομο αυτό υπόμνημα στο τελευταίο βιβλίο της Κ.Δ. αποτελεί προέκταση της Διατριβής μου στα Αποκ. 4-5. Σε αυτό παρατίθενται οι απόψεις της σύγχρονης Έρευνας που διατυπώθηκαν ιδιαίτερος την τελευταία εικοσαετία, όταν και εξ αφορμής της αλλαγής της χιλιετηρίδος αλλά και της αφύπνισης της οικολογικής συνείδησης, η μελέτη του αποκαλυπτισμού και ιδιαιτέρως της Αποκαλύψεως γνώρισε άνθιση. Εφαρμόζω την συγχρονική μέθοδο έρευνας του Κειμένου λαμβάνοντας ιδιαιτέρως υπόψη την αριστοτεχνική δραματική δομή και το λατρευτικό πλαίσιο έμπνευσης αλλά και ακρόασης του συγκεκριμένου βιβλίου. Αυτά τα δύο στοιχεία σε συνδυασμό με τη φιλολογική κριτική αλλά και την εφαρμογή των αρχών της ετυμολογίας, αριθμολογίας, παρήχησης και της λειτουργίας των συμβόλων, όπως αυτές (οι αρχές) εφαρμόζονταν στα συγγράμματα (αποκαλυπτικά και μη) που κυκλοφορούσαν περί τα τέλη του 1^{ου} αι. μ.Χ. σε Ανατολή και Δύση, οδήγησαν σε κάποιες καινούργιες «αναγνώσεις» των 144.000, της αψίνθου, του Αρμαγεδόνα, του ανοίγματος του Ναού μετά την έβδομη σάλπιγγα, του αντιθετικού παραλληλισμού του κεφ. 9 με το κεφ. 4, της εναλλαγής του χωροχρόνου, των μοτίβων που κρύπτονται πίσω από το διάλογο της γυναίκας (που ανακαλεί και τον Ιωσήφ του Γέν. 37 αλλά και τη Σοφία) με τον δράκοντα (πρβλ. Ζαχ. 4) αλλά και της συνάφειας γενικότερα των κεφαλαίων μεταξύ τους (πρβλ. κεφ. 9-12). Μέσω Επιμέτρων ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα μια καθολικής θεώρησης της θεολογίας, χριστολογίας, ανθρωπολογίας, κοσμολογίας και εσχατολογίας της Αποκάλυψης του Ιωάννη.

14. Ο Κώδικας των Ευαγγελίων. Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους, Αθήνα: Άθως 2007 σσ. 489.

Στο συγκεκριμένο βιβλίο μετά από μία Εισαγωγή του αναγνώστη στην αρχική ευχαριστιακή σημασία του όρου *Καινή Διαθήκη*, στην προοδευτική συγκρότηση του *Κανόνα* επί τη βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων που κατοχυρώνουν την ιστορικότητα των περιγραφόμενων γεγονότων, και στις προφορικές παραδόσεις (Ομολογίες, Σύμβολα, Ύμνους) που κυκλοφορούσαν πριν την καταγραφή των τεσσάρων Βιβλίων (που φέρουν τον τίτλο *Ευαγγέλιο-Besorah* σε παραλληλισμό ίσως προς την *Tora*, που επίσης επικυρώθηκε με την κένωση αίματος) επικεντρώνω την προσοχή μου στα Συνοπτικά Ευαγγέλια. Θεωρώντας τα ως ακροάματα (και όχι ως αναγνώσματα, αφού ήταν προορισμένα να ακουστούν στο πλαίσιο της Σύναξης) και ως

ενιαία αρμονικά σύνολα, δίνω ιδιαίτερη έμφαση στην αριστοτεχνική δομή τους, τα σύμβολα που χρησιμοποιούν και την υψηλή πραγματικά θεολογία τους. Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με το κατά Ιωάννη, θεωρώ ότι μέχρι σήμερα δεν έχει εκτιμηθεί δεόντως η συγγραφική τέχνη ιδίως του Μάρκου και δεν έχει ερευνηθεί σε βάθος η απήχηση που είχαν τα έργα τους στην καρδιά και το νου των μετεχόντων στην πρωτοχριστιανική Σύναξη. Στη Β' Ενότητα ακολουθεί μια Σύντομη Ιστορία της Ερμηνείας ώστε ο αναγνώστης να συνειδητοποιήσει την πορεία που διανύθηκε σε Ανατολή και Δύση μέχρι την εφαρμογή της συγχρονικής μεθόδου, η οποία αμφισβητεί την απόλυτη αυθεντία της ιστορικοκριτικής και παρέχει την ευκαιρία μιας καινούργιας σύλληψης των ευαγγελικών κειμένων με πνεύμα που πολλές φορές εφάπτεται της πατερικής ερμηνευτικής. Στην τρίτη Ενότητα ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να ακολουθήσει συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να γίνουν προκειμένου να ερμηνευθεί και να αναγνωσθεί μια συγκεκριμένη περικοπή ενταγμένη στην ευρύτερη συνάφειά της. Ως παράδειγμα εργασίας χρησιμοποιείται η πολυσήμαντη περικοπή της Μεταμορφώσεως του Ι. Χριστού (Μκ. 9, 1-8) και όχι διαφορετικές περικοπές, όπως συμβαίνει με αντίστοιχα έργα της διεθνούς βιβλιογραφίας, όπως του W.Egger, *Methodenlehre zum Neuen Testament: Einführung in linguistische und historisch-kritische Methoden*, Freiburg im Breisgau-Basel-Wien: Herder ³1993, το οποίο αποτέλεσε και την πηγή έμπνευσης του συγκεκριμένου βιβλίου μου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στην καταγραφή, την ακρόαση και τη Μετά-φραση του Κειμένου, τη δραματική αναπαράστασή του, τη σημασία που έχουν οι γραφές του Εκκλησιαστικού Κειμένου στην Κριτική, τη συνάφεια των περικοπών της Κ.Δ. όχι μόνο με τους μεμονωμένους στίχους της Π.Δ. που καταγράφονται στο περιθώριο της Nestle-Aland αλλά με ολόκληρη τη συνάφεια αυτών (στο πλαίσιο εφαρμογής της Διακειμενικότητας). Στο Παράρτημα ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα για μια συνοπτική θεώρηση της Ιστορίας της Έρευνας κεντρικών θεμάτων των Συνπτικών όπως των θαυμάτων, των παραβολών, της παράδοσης της θείας Ευχαριστίας αλλά και του χωρόχρονου δράσης του Ιησού Χριστού.